

16. Wijngaart W. van der. Where Are the Bits in Atoms? Preprint arXiv:2407.09567. 2024. URL: <https://arxiv.org/abs/2407.09567>.
17. Wiener N. *Cybernetics*. Cambridge, MA : MIT Press, 1948. 212 p.

References

1. Drotianko, Liubov. 2011. "Informatsiyni prostir i dialoh kultur v inter'eri XXI stolittia" [The Information Space and Dialogue of Cultures]. *Visnyk Natsionalnoho aviaziinoho universytetu. Seriya: Filosofiia. Kulturolohiia* [Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Cultural Studies] 1 (13): 5–8.
2. Eliade, Mircea. 2001. "Mefistofel i androhen" [Mephistopheles and the Androgen]. In *Sviashchenne i myrske* [The Sacred and the Profane]. Kyiv: Osnovy.
3. Hrynevych, Serhii. 2005. *Kamin znan: Porady staroho znakharia* [The Stone of Knowledge: Advice of the Old Healer]. Kyiv: Prosvita.
4. Kaluha, Volodymyr. 2008. *V poshukakh shliakhu iz pastky uutilitarnoho svitu* [In Search of a Way out of the Trap of the Utilitarian World]. Kyiv: Milenium.
5. Pylypchuk, Volodymyr, and Oleksandr Dzoban. 2015. "Fenomen informatsii: istoryko-pravovi ta filosofski aspekty" [The Phenomenon of Information: Historical-Legal and Philosophical Aspects]. *Informatsiia i pravo* [Information and Law] 1 (13). [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2015.1\(13\).272584](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2015.1(13).272584)
6. Puchko, Liudmyla. 2004. *Bahatovymirna medytsyna* [Multidimensional Medicine]. Kharkiv: Folio.

Дата першого надходження: 02.02.2026.

Дата прийняття до друку: 25.02.2026.

Дата публікації: 21.03.2026

Volodymyr Kaluha

7. Arendt, Hannah. 1992. *Lectures on Kant's Political Philosophy*. Edited by Ronald Beiner. Chicago: The University of Chicago Press.
8. Fisher, R. A. 1922. "On the Mathematical Foundations of Theoretical Statistics." *Philosophical Transactions of the Royal Society A* 222: 309–368. <https://doi.org/10.1098/rsta.1922.0009>
9. Floridi, Luciano. 2002. "What Is the Philosophy of Information?" *Metaphilosophy* 33 (1/2): 123–145. <https://doi.org/10.1111/1467-9973.00221>
10. Floridi, Luciano. 2011. *The Philosophy of Information*. Oxford: Oxford University Press.
11. Heidegger, Martin. 2010. *Being and Time*. Edited by Joan Stambaugh. Albany: SUNY Press.
12. Reading, Anthony. 2006. "The Biological Nature of Meaningful Information." *Biological Theory* 1 (3): 243–249. <https://doi.org/10.1162/biot.2006.1.3.243>
13. Shannon, Claude. 1948. "A Mathematical Theory of Communication." *Bell System Technical Journal* 27: 379–423, 623–656.
14. Tononi, Giulio. 2012. *Phi: A Voyage from the Brain to the Soul*. New York: Pantheon Books.
15. Tredinnick, Luke. 2025. "Theory and Metatheory in the Nature of Information." *Information* 16 (9): 791. <https://doi.org/10.3390/info16090791>
16. Wijngaart, Wouter van der. 2024. "Where Are the Bits in Atoms?" arXiv:2407.09567. <https://arxiv.org/abs/2407.09567>

INFORMATION AS A KEY TO UNDERSTANDING THE SUBJECT'S SITUATION AND POTENTIAL

Introduction. Every thinking being strives for equilibrium, yet development presupposes transformation and tension. This generates a cognitive contradiction between stability and change, producing a need to clarify the principles of existence and the subject's orientation within it. Information is considered as a key factor in understanding this situation. **The aim and tasks.** The article aims to systematize the understanding of information as a basic element of being, particularly in its social dimension. The tasks include: (1) analysis of the human epistemic situation with regard to the capacity for self-cognition; (2) critical examination of the key interpretations of information; (3) investigation of the probable structure of information and the functional load of its states; (4) systematization of the resulting ideas and articulation of the key principles of informational existence. **Research methods.** The study is speculative in nature and is based on a combination of speculative method, hermeneutics, comparative analysis, deduction, and induction. The principle of correspondence between thought and experience serves as a methodological constraint. **Research results.** Three approaches to information are distinguished: philosophical-ontological, mathematical, and integrative. An axiomatically grounded model is proposed in which the activation of a primordial unmanifest potential generates Being, Consciousness, and Energy, the last of which manifests as Information – a continuum and carrier of meanings. Three states of information are identified – deep (integrative), digital, and representational – with their corresponding means of recording and circulation: knowledge, matrices, and representations respectively. Knowledge is directly linked to reality and practice; representations constitute the ground of any worldview and the space of social freedom and subjectivity. **Discussion.** Representations do not reproduce truth but constitute a field of stable determinacy for the thinking being. They may stimulate selfactualization or, conversely, dissolution into the mass. The institution that stands behind the formation of representations at the level of the subject in effect determines the character of his activity and priorities. **Conclusions.** Four conclusions correspond to the four tasks. First, the predominant state of the contemporary subject – "social anabiosis" – substantially limits adequate self-cognition and produces stereotypical worldviews. Second, three approaches to information are distinguished, none sufficient on its own. Third, three states of information are identified with their respective means of circulation; freedom is realized at the level of representations and the reality constituted by them. Fourth, awareness of the role of representations in shaping the subject's activity is a necessary condition for revising the hierarchy of values and transitioning from superficial data-handling to an understanding of the deep informational nature of being. **Keywords:** information, data, knowledge, representation, actuality, reality, freedom, subject's situation, worldview, thinking.

DOI: 10.18372/2412-2157.42.20996

УДК 321.64:316.423.6 (045)

СУЧАСНІ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ РОСІЙСЬКОЇ СВІДОМОСТІ: ОСМИСЛЕННЯ ФЕНОМЕНУ НЕКРОІМПЕРІАЛІЗМУ

Миколай Карпіцький

Східноукраїнський національний університет імені Володимира
Даля karpizky@gmail.com <https://orcid.org/0000-0002-0069-0860>

Анотація. Показано, що специфіка сучасного російського режиму пов'язана із трансформацією російської імперської свідомості та формуванням таких установок масової свідомості, які уможливають мобілізацію суспільства на підтримку агресивної війни. Обґрунтовано, що наведені в науковій літературі після повномасштабного вторгнення в Україну такі поняття й моделі інтерпретації, як постмодерністська диктатура, російська воля до руйнування, дефіцитний тоталітаризм, неототалітаризм, некроімперіалізм, некрополітика дають змогу розкрити

трансформацію російського імперіалізму в нову форму, що відрізняється від тоталітарного імперіалізму ідеологічного типу. Пояснено, чому послаблення ролі цілісної ідеологічної доктрини не перешкоджає мобілізації суспільства для ведення агресивної війни.

Ключові слова: ідеологія, постмодерністська диктатура, некроімперіалізм, імперіалізм, некрополітика, неототалітаризм, соціальна некрофілія, імперська свідомість.

Вступ

Упродовж становлення авторитарного режиму в Росії у XXI ст. реакція західних держав на його внутрішню еволюцію та зовнішньополітичні дії виявилася недостатньо послідовною. Попри військові злочини Росії в Чечні, вторгнення до Грузії у 2008 р. та посилення авторитарних тенденцій усередині країни, західні лідери продовжували розвивати з нею економічне співробітництво, що сприяло зміцненню її економічного та військового потенціалу. Осмислення природи кремлівського режиму в західному політичному дискурсі залишається неповним. Це зумовлює як стратегічні прорахунки у ставленні до Росії, так і суперечливість підходів до підтримки України. Розуміння природи цього режиму можливе лише за умови відповіді на питання: чи маємо ми справу з типовою персоналістською автократією, відтворенням моделі ідеологічного тоталітаризму за зразком Радянського Союзу чи з принципово новим соціально-політичним явищем.

Сучасні дослідження (Nadskakuła-Kaczmarczyk 2025; Lebedev 2025; Guriev and Treisman 2020; Behrends 2024) демонструють, що російський політичний режим поєднує стратегії деполітизації суспільства через формування апатії, цинізму та недовіри до політики з подальшою ідеологічною мобілізацією на підтримку війни проти України. Отже, у спробах оцінити природу нинішньої російської диктатури ми стикаємося з парадоксом: виявляється можливим обґрунтувати два взаємовиключні твердження. З одного боку, сучасна російська влада тривалий час залишалася індиферентною до ідеології та підтримувала в суспільстві стан соціальної апатії. З іншого боку, ми спостерігаємо, як вона активно насаджує ідеологічні установки, за допомогою яких намагається мобілізувати російське суспільство на підтримку агресивної війни. Обидві тези можуть бути підтверджені фактами й аргументами. Очевидно, що природу нинішнього російського режиму можна зрозуміти лише шляхом розв'язання цієї суперечності.

Мета та завдання дослідження

Мета дослідження – з'ясування специфіки сучасного російського режиму через аналіз трансформації російської імперської свідомості у зв'язку з осмисленням феномену некроімперіалізму. Завдання дослідження полягає в аналізі сучасних концептуалізацій, які дають змогу пояснити трансформацію російської імперської свідомості та її роль у функціонуванні сучасного російського режиму.

Методологія дослідження

Методологія дослідження містить методи опису, порівняння, узагальнення та критичного оцінювання концептуалізацій російського імперіалізму з погляду

їхньої відповідності історичним реаліям і сучасній соціальній ситуації.

Результати дослідження

1. *Місце ідеології в сучасній російській політичній системі.* Російська влада використовує всі доступні їй ідеологічні інструменти для мобілізації суспільства на підтримку чинної влади та агресивної війни. Для цього застосовуються такі ідеологічні концепти, як «русскій мір», «Україна як анти-Росія», «свята Русь», «духовні скрепи», «захист від НАТО», «боротьба з аморальним і бездуховним Заходом» тощо (Єрмоленко 2022, 35–36; Говорун 2025; Карпіцький 2026, 124–126). Як і в Радянському Союзі, у сучасній Росії навіть учні молодших класів піддаються ідеологічній обробці.

З іншого боку, протягом тривалого часу російська влада існувала завдяки доходам від видобутку нафти й газу та підтримувала соціальну пасивність населення. На думку В. Меркеля, нинішній режим у Росії не має ні чіткої ідеології, ні власної концепції управління. Він ґрунтується на політичній, військовій і поліцейській владі, використовує судову систему у власних цілях і, залежно від конкретної політичної ситуації, вдається до різних ідеологічних конструкцій – таких як націоналізм, ревізіонізм, колективна пам'ять про «Велику вітчизняну війну» та сумнівні історичні міфи (Merkel 2023, 47).

Схожу думку висловлює А. Єрмоленко: «Слід зазначити, що сьогодні, коли путінський режим порівнюють із фашизмом чи націонал-соціалізмом, нерідко зауважують, що в ньому немає якоїсь єдиної ідеології – ідеології, так би мовити, з "єдиного шматка". І це справді так! Тому можна говорити про своєрідний постмодерністський націонал-соціалізм, складниками якого є концепти постправди та постморалі. Це ідеологічний феномен, коли геть усе – православний фундаменталізм, євразійство, нацизм, фашизм, соціалізм і комунізм – увесь цей «русскій мір», усе це ідеологічне лахміття цинічно використовують задля однієї мети: зміцнення влади Путіна» (Єрмоленко 2022, 10–11).

Ще одну важливу відмінність між правлінням В. Путіна та фашистськими режимами Італії й Німеччини відзначає В. Меркель: «Італійські фашисти, а особливо німецькі націонал-соціалісти, спочатку мобілізували своїх прихильників, а потім організували суспільство. В. Путін діє навпаки – він демобілізує суспільство й заохочує його політичну апатію. Це ставить Росію в цілком іншу ситуацію. У цьому типі режиму немає ранніх фашистських соціальних рухів, немає цілеспрямованих масових організацій і немає суспільних маршів. Ми спостерігаємо іншу політичну динаміку всередині країни: мобілізацію – з одного боку, і демобілізацію – з іншого. Фашизм і націонал-соціалізм також мали орієнтовану на майбутнє перспективу. Вони прагнули – подібно до лєнінізму-сталінізму – створити новий тип людини. У випадку режиму В. Путіна, значною мірою деідеологізованого. Цього немає ні в теорії, ні на практиці» (Merkel 2023, 46).

В. Меркель характеризує російський режим як персоналістську диктатуру, однак застерігає, що чим довше триває війна, тим вища ймовірність трансформації авторитарного режиму в тоталітарний. Можна погодитися з В. Меркелем у тому, що сучасна російська автократія демонструє тенденцію до регресу в бік тоталітаризму. Проте, очевидно, йдеться не про повернення до ідеологічного тоталітаризму радянського чи нацистського типу, а про формування іншого типу тоталітарного режиму.

Існує принципова відмінність між сучасним російським імперіалізмом та ідеологічними тоталітарними формами імперіалізму, характерними для Радянського Союзу, нацистської Німеччини чи сучасного Ірану. Імперіалізм тоталітарного ідеологічного типу передбачає органічну залежність політичної системи від панівної ідеології. Подібні режими не здатні існувати без міцної ідеологічної основи, оскільки саме вона легітимізує їхню владу та визначає напрям зовнішньополітичної експансії.

Історичний досвід Радянського Союзу показав, що радикальна трансформація ідеологічного курсу здатна призвести до дестабілізації та подальшого руйнування всієї політичної системи. З аналогічної причини керівництво Ірану не може відмовитися від ключових ідеологічних догм ісламської революції, попри їхнє поступове послаблення в суспільній свідомості: будь-яке суттєве відхилення від цих догм створює загрозу для стабільності всієї політичної системи.

Сучасна російська політична система демонструє іншу логіку функціонування. Відмова від ідеології «русского міра» або її заміна іншою ідеологічною конструкцією, очевидно, не матимуть істотного впливу ні на агресивну зовнішню політику держави, ні на внутрішню політичну ситуацію. На відміну від нацистської, радянської чи іранської моделей, сучасний російський імперіалізм не має жорсткої прив'язки до певної ідеологічної доктрини. Ідеологічні аргументи використовуються для легітимізації агресивної політики, однак не є її визначальним джерелом.

Суперечність між двома тезами – «російський режим індиферентний до ідеології та підтримує політичну апатію населення» і «російський режим використовує ідеологію для мобілізації населення» – може бути розв'язана лише на основі розуміння того, у який спосіб функціонує ідеологія в сучасній Росії.

2. Мобілізація населення через апеляцію до дорефлексивних установок масової свідомості. У радянській системі положення комуністичної ідеології передбачали раціональне обґрунтування та вимагали від індивіда свідомого світоглядного вибору. Радянський громадянин мав свідомо визначитися з низки ключових ціннісних питань: що є пріоритетним – особистість чи суспільство, свобода слова чи ідеологічна монополія держави, економічна свобода чи державна монополія на засоби виробництва тощо. Від нього вимагалось, щоб він свідомо обрав соціалістичну модель суспільства і дотримувався свого ідеологічного вибору, тобто мав активну соціальну й політичну позицію.

Однак у сучасній Росії немає єдиної державної ідеології, тому лояльність до влади забезпечується

не через прихильність до певної ідеології, а через ненависть до спільного ворога, образ якого формується за допомогою пропаганди та дезінформації. Тому сучасна російська пропаганда орієнтована не на раціональне переконання, а на мобілізацію емоційних та інстинктивних реакцій – страху, ненависті, прагнення до групової єдності, імпульсів домінування й розчинення індивідуальності в колективній самоідентифікації. Подібні установки функціонують на дорефлексивному рівні й тому слабо піддаються корекції за допомогою раціональної критики. Це дає змогу спрямовувати за допомогою пропаганди спонтанні психічні імпульси людей на певний об'єкт.

Для того, щоб той чи інший суб'єкт перетворився на об'єкт ненависті або обожнення не потрібні ні інтелектуальний вибір, ні певна світоглядна позиція. Відповідне ставлення закріплюється на дорефлексивному рівні й може зберігатися навіть тоді, коли на рівні рефлексії людина відчуває розчарування політичним керівництвом країни. З цієї причини російська пропаганда здатна забезпечувати підтримку війни з боку соціально пасивного населення як панівну суспільну тенденцію, водночас утримуючи його у стані політичної апатії.

Отже, основу сучасної російської імперської свідомості цементують не стільки ідеї, скільки дорефлексивні емоційно-асоціативні установки, до яких апелює державна пропаганда. Актуалізація цих установок може бути інтерпретована як прояв регресивних тенденцій у суспільній свідомості. Унаслідок цього псевдоісторичні міфи про велич Росії відтісняють на периферію ціннісні орієнтири, пов'язані з ідеями наукового й культурного прогресу, а моральні цінності починають сприйматися не як внутрішні духовні орієнтири, а як маркери групової ідентифікації – «свій – чужий», «духовна Росія – бездуховний Захід» тощо.

Найважливішою дорефлексивною установкою імперської свідомості є сприйняття державної влади як єдиного засобу захисту від соціального хаосу. У російській суспільній свідомості досить поширене переконання, що люди схильні використовувати свободу на шкоду одне одному, тому послаблення державної влади неминує призведе до соціального хаосу. Страх соціального хаосу пов'язаний із низьким рівнем суспільної довіри та скептичним ставленням значної частини громадян до можливостей власної колективної самоорганізації. Іншими словами, значна частина російського суспільства не розглядає громадянську соціальну активність як механізм підтримання суспільного порядку.

В українській суспільній свідомості, навпаки, захист від соціального хаосу вбачають не в сильній державній владі, а в горизонтальній самоорганізації та громадянській активності, що стало одним із важливих чинників стійкості українського суспільства в умовах російської агресії. Інакше кажучи, після розпаду Радянського Союзу російська й українська суспільна свідомість розвивалися різними траекторіями: якщо в Росії значна частина населення схильна бачити опору в сильній державній владі, то в Україні – у сильному суспільстві.

Очевидно, що приписувати ту чи іншу установку всім членам суспільства було б необґрунтованим узагальненням. Однак цілком виправдано говорити про ступінь поширеності різних установок у суспільній свідомості. У російському суспільстві наявні й інші установки, ареал поширення яких значно менший, проте рівень їхньої агресивності суттєво вищий. До них належать, зокрема, установки на пошук ворога та прагнення до руйнування як способу подолання страху перед складністю зовнішнього світу. Саме ці установки лежать в основі найбільш радикальної частини російського суспільства – так званої «Z-спільноти», що об'єднує переконаних прихильників продовження війни аж до повного знищення української державності та української ідентичності.

3. *«Російська воля до руйнування»*. Прагнення до руйнування виступає важливим елементом сучасної російської політики, включно з війською на знищення проти України. Саме воно значною мірою визначає специфіку сучасного російського імперіалізму та його відмінність від попередніх форм. Для позначення цього феномена З. Воршех використала термін *der russische Vernichtungswille*, який можна перекласти як «російська воля до руйнування» (Worschech 2025, 20). Ця установка пов'язана зі страхом перед складністю зовнішнього світу та прагненням подолати його через самоідентифікацію з однорідною масою «своїх» і фізичне знищення «чужих». Саме ця установка дає змогу її носіям виправдовувати війну на знищення проти сусіднього народу, тоді як ідеологічні аргументи, що супроводжують цю війну, мають для них другорядне значення. У такій системі руйнування та знищення противника набувають самостійної цінності навіть тоді, коли вони завдають очевидної економічної та політичної шкоди самій Росії. Цю обставину нерідко недооцінюють західні політики, які прагнуть досягти компромісу з російським керівництвом шляхом поступок і апеляції до взаємної вигоди.

«Російська воля до руйнування» значною мірою має ірраціональний характер і пов'язана з готовністю прийняти як чужу, так і власну смерть. Цю установку німецький дослідник К. Робра характеризує як прояв «російського фаталізму». Аналізуючи статтю М. Карпіцького «*Warum Russland die Sterbewilligen nicht ausgehen*», опубліковану на порталі Dekoder, він зазначає, що цей феномен формується внаслідок поєднання двох установок масової свідомості – «соціальної некрофільї» та «гностичного фаталізму» (Robra 2025).

У російській політичній культурі та суспільній свідомості в різні історичні періоди простежувалася тенденція до сприйняття масової загибелі у війнах як припустимої ціни державної політики. У сучасній Росії ця тенденція проявляється в особливо радикальній формі: держава дедалі більше набуває рис своєрідної «держави смерті», у якій масова загибель на війні стає одним із чинників функціонування економіки. Отже, за словами К. Робри, війна як прояв потягу до смерті водночас є її причиною, наслідком і підґрунтям (Robra 2025, 23).

4. *Зв'язок соціальної некрофільї з маніхейським і гностичним умонастроєм*. Соціальна некрофілья являє собою особливий стан суспільної свідомості,

що виникає на тлі страху перед складністю зовнішнього світу. Вона пригнічує здатність до співпереживання й емпатії, унаслідок чого інші люди починають сприйматися або як абстракції, або як ворожі сили, яким відмовляють у праві на існування. Такий умонастрій може бути пов'язаний або з маніхейським, або з гностичним типом світосприйняття. Як зазначає К. Робра: «З давніх часів у Росії співіснують два різні світоглядні типи – маніхейство і гностицизм. Перший тип ґрунтується на уявленні про безперервну боротьбу добра і зла, другий – на постулаті повної безглуздості всього сущого» (Robra 2025).

Терміни «маніхейський» і «гностичний» у цьому контексті використовуються не для позначення конкретних релігійних течій, а для характеристики певних типів світосприйняття або суспільного умонастрою. Наприклад, саме в такому значенні термін «маніхейський світогляд» використовує К. Говорун, стверджуючи, що ідеологія «русского міра» в інтерпретації патріарха Кирила (патріарха Московського) «базується на дуалістичному, маніхейському, поляризованому та поляризуючому світогляді» (Говорун 2022, 40). Аналогічно ці терміни використовує В. Волковський, характеризуючи «русский мір» як форму громадянської релігії, для якої характерна «бінарна, чорно-біла, гностико-маніхейська, суворо дуалістична картина світу, де Росія мислиться як твердиня, оплот світового Добра, оточена світовими силами Зла» (Волковський 2023, 18).

У межах маніхейського умонастрою «чужі» люди сприймаються як частина ворожого світу. У результаті їхнє життя втрачає позитивне значення, а їхня смерть стає прийнятною і навіть бажаною, якщо вона сприяє розв'язанню нагальних проблем. У гностичному типі сприйняття виявляється прийнятною навіть власна смерть, оскільки життя не має цінності й сенсу. У цьому контексті поняття «гностичного фаталізму» може слугувати однією з інтерпретаційних моделей для пояснення готовності частини російських військових до участі у війні навіть за відсутності чітко усвідомленого смислового обґрунтування.

Маніхейська мотивація війни тією чи іншою мірою притаманна більшості режимів із тоталітарною імперською ідеологією. Однак гностичний фаталізм як масовий умонастрій, через який люди готові приймати власну загибель навіть тоді, коли вона є безглуздою, видається специфічною особливістю саме сучасного російського режиму. Це дає підстави розглядати його не як один із різновидів тоталітарного імперіалізму ідеологічного типу, а як нову форму імперіалізму.

5. *Поняття, що характеризують сутність російського режиму: ресентимент, месіанство, неоміперіалізм і некроімперіалізм*. Питання про сутність сучасного російського режиму порушувалося, зокрема, на засіданні круглого столу журналу «Філософська думка» 22 червня 2022 року. У процесі обговорення були запропоновані різні концептуальні підходи до його інтерпретації. Так, В. Загороднюк пов'язує нинішню форму російського фашизму – рашизм – із ресентиментом, зумовленим

імперськими амбіціями російського суспільства, травмованого розпадом Радянського Союзу (Єрмоленко 2022, 25). О. Саган і О. Білий вбачають витоки сучасної форми російського імперіалізму в ідеології московсько-російського месіанства, елементи якої простежуються вже на ранніх етапах російської історії (Єрмоленко 2022, 34; 50). Своєю чергою, Н. Хамітов запропонував використовувати для характеристики сучасного російського режиму термін «неоімперіалізм». У своїй книзі «Війна в Україні і новий гуманізм» він розглядає російський неоімперіалізм в опозиції до «нового гуманізму», носієм якого є Україна (Єрмоленко 2022, 73).

М. Карпіцький пояснював сутність сучасного російського режиму через поняття мутації імперської свідомості. У цьому контексті дореволюційний російський імперіалізм розглядається як одна з історичних форм імперської політики, яка ще не мала тих рис, що згодом сформувалися під впливом більшовизму. Перша мутація російського імперіалізму відбулася під впливом більшовизму, коли принцип пошуку ворога отримав ідеологічне обґрунтування в концепції класової боротьби, а навколишній світ почав сприйматися як зло, оскільки в його природі нібито закладені пригнічення й експлуатація трудящих. Таке дуалістичне сприйняття дійсності в маніхейському дусі призвело до трансформації архаїчного імперіалізму в тоталітарний імперіалізм ідеологічного типу.

Друга мутація пов'язана з психологічною та соціальною деградацією значної частини російського суспільства наприкінці ХХ століття, коли дедалі більше людей почали відчувати страх перед складністю сучасного світу. Унаслідок цього поширюється установка, у межах якої смерть починає сприйматися як спосіб спрощення реальності, а загибель людей на війні перестає сприйматися як трагедія. Цей чинник сприяв суспільній підтримці спочатку війни проти Чечні, а згодом і проти України.

Отже, установка на пошук ворога, успадкована від радянського імперіалізму, поєднується з прагненням спростити світ, зокрема через смерть. У результаті виникає нове явище суспільної свідомості – соціальна некрофілія. Як зазначив у своїй доповіді М. Карпіцький: «Отже, ставлення до навколишнього світу як до зла перетворює класичний імперіалізм на тоталітарний, а страх перед складністю світу перетворює тоталітарний імперіалізм на некрофільний імперіалізм, або, скорочено, – некроімперіалізм. Цим терміном я пропоную позначати світоглядну позицію нинішньої російської влади. Якщо мета класичного імперіалізму – процвітати, а тоталітарного – підпорядковувати, то некрофільного – руйнувати» (Єрмоленко 2022, 23).

К. Тичко зазначає, що друга мутація імперської свідомості, про яку говорить М. Карпіцький, відбувається в період правління В. Путіна, коли «через відсутність бачення майбутнього статус загальнонаціональної ідеї набув культ загиблих у Другій світовій війні» (Тузчко 2025, 14). Він також звертає увагу на соціальний ґрунт цієї мутації: «некроімперське мислення можуть підтримувати лише люмпенізовані, нерелексивні й, відповідно,

позбавлені почуття відповідальності соціальні групи. У системі В. Путіна саме вони посідають привілейоване становище; саме з їхнього середовища найпростіше рекрутувати солдатів, і саме завдяки їхній лояльності легше контролювати всю соціальну систему» (Тузчко 2025, 15).

Некроімперіалізм – це не ідеологія і не політична концепція, а умонастрій керівництва Росії, який знаходить підтримку серед значної частини російського населення. «Світ у некроімперській оптиці – злий і наповнений ворогами, його плюралізм – незрозумілий і небезпечний, а найкращою формою спрощення видається смерть. Кожен, хто перешкоджає цілісності розуміння світу, підлягає знищенню, причому мінімізація кількості жертв не береться до уваги навіть тоді, коли йдеться про життя дітей (Беслан), цивільних осіб (Україна) або людей усього світу (див. висловлювання В. Путіна про глобальну ядерну війну: “Навіщо нам такий світ, якщо в ньому немає Росії?”)» (Тузчко 2023, 26–27).

А. Макаричев і С. Медведев звертають увагу на те, що російська некрополітика пов'язана з культивуванням ідеї колективної смерті: «Ще однією складовою некрополітики є публічна легітимація дискурсу про колективну смерть, фізичну або символічну, який циркулює у публічному просторі. Легітимація здійснюється через посилення на “славну смерть” за Батьківщину або опосередковані аліюзи, такі як “немає Путіна – немає Росії”, гасло, вигадане В'ячеславом Володимиром у 2014 році. Ідея славної смерті регулярно вбудовується в наратив Володимира Путіна. “Треба жити заради того, за що можна померти”, – патетично зауважив він у вересні 2022 року» (Макаричев 2023, 34).

6. *Соціально-історичний, світоглядний, екзистенційний і соціально-політичний контексти поняття «некроімперіалізм».* Отже, поняття некроімперіалізму має кілька смислових рівнів, кожен із яких характеризує сутність сучасного російського режиму в певному контексті. У соціально-історичному контексті некроімперіалізм описує нову форму імперської свідомості, що виникла внаслідок її мутації під впливом соціальних умов, які склалися в Росії після розпаду Радянського Союзу. У світоглядному контексті некроімперіалізм відображає трансформацію російського месіанізму під впливом гностичного та маніхейського умонастрою. В екзистенційному контексті некроімперіалізм характеризує специфічне ставлення до людського існування, пов'язане з утратою цінності життя, страхом перед складністю світу та сприйняттям смерті як засобу радикального спрощення реальності. Нарешті, можна виокремити й соціально-політичний контекст, у якому поняття некроімперіалізму осмислюється через політичну трансформацію тоталітарного режиму.

Будь-який тоталітарний режим ідеологічного типу спирається на репресивний апарат і систему спецслужб, призначених для переслідування інакшомисливців – таких як ЧК, НКВС і КДБ. Однак єдиним інструментом, який дає змогу утримувати самі силові структури під контролем, є ідеологія, яка визначає нормативні рамки їхньої діяльності. На певному етапі репресії здійснюються вже не з ідеологічних

переконань, а тому, що їх організація і проведення перетворилася на спосіб життя представників репресивного апарату, передусім спецслужб. Унаслідок цього ідеологія втрачає статус внутрішнього переконання і починає виконувати переважно функцію зовнішнього нормативного регулювання. За таких умов представники репресивного апарату можуть сприймати її інструментально, що зумовлює поступове формування цинічного ставлення до неї.

Отже, уже в умовах тоталітаризму ідеологічного типу всередині репресивного апарату формується некрофілічна установка, яка замінює ідейні переконання. Вона передбачає, що смерть починає розглядатися як універсальний спосіб розв'язання політичних і соціальних проблем. Згідно з нею в період правління Й. Сталіна структури НКВС репресували переконаних комуністів. З цієї причини всередині спецслужб закономірно виникає прагнення звільнитися від ідеологічного контролю та самим посісти центральне місце в політичній системі, що й було реалізовано з приходом до влади Володимира Путіна.

Цією обставиною можна пояснити, чому сучасна російська влада демонструє некрофілічну установку, але не вибудовує цілісної державної ідеології, використовуючи різні ідеологічні концепти лише як інструмент маніпуляції, який легко можна замінити іншим. Водночас сама некрофілічна установка дає змогу мобілізувати населення на підтримку агресивної війни й одночасно утримувати його в стані політичної пасивності.

Обговорення

У науковій літературі термін «некрополітика» часто використовується в контексті критики сучасного неоліберального капіталізму. Також у наукових виданнях існують прецеденти використання терміну «некроімперіалізм» для пропаганди ангажованої антиізраїльської позиції. Подібні підходи в цьому дослідженні виносяться за дужки аналізу як пропагандистські. Запровадження нових понять у науковий дискурс лише для підкреслення власної політичної позиції недоцільне. Новий термін виправданий лише в тому разі, якщо він співвідноситься з новим смисловим змістом, який важко описати за допомогою вже наявних термінів. У цьому дослідженні розглянуто лише ті концептуальні підходи, які дають змогу виявити специфічні риси сучасного російського режиму або особливості еволюції тоталітаризму.

Якщо аналізується політична практика сучасної Росії, що сприяє формуванню в суспільній свідомості установки соціальної некрофілії включно з поширенням ідеї колективної смерті та жертвності в ім'я держави (Макагушев 2024, 11), то використання терміна «некрополітика» цілком обґрунтоване. Зокрема, розвиваючи цей підхід, К. Лозка виокремлює дві модальності візуальної некрополітики: маніпулювання уявленнями та насильницьке нав'язування нової ідентичності (Lozka 2026, 13).

Термін «неототалітаризм», запропонований Н. Хамітовим для позначення сучасного російського режиму, відображає два змістові аспекти: протистояння новому гуманізму та трансформацію тоталітаризму в умовах інформаційної епохи. Як зазначає дослідник: «Якщо традиційному гуманізму ХХ ст. протистояли авторитарні й тоталітарні режими, то новому гуманізму протистоїть неототалітаризм – тоталітаризм, який виростає з авторитаризму в епоху інтернету та соціальних мереж. Неототалітаризм – це цифровий і мережевий тоталітаризм» (Хамітов 2024, 259).

А. Єрмоленко, своєю чергою, підкреслює, що в ідеологічному сенсі російський режим має еклектичний і значною мірою постмодерністський характер. Подібної позиції дотримується німецький дослідник Я. Клаас Берендс. На його думку, сутність цього режиму полягає в еклектичному поєднанні фрагментів різних історичних епох. У період 1999–2014 рр. російська політична система, за його оцінюванням, являла собою постмодерністську диктатуру, а після її провалу трансформувалася у форму, яку Берендс позначає терміном *Defizitärer Totalitarismus* – «дефіцитний», тобто обмежений або неповний тоталітаризм (Behrends 2024).

В. Волковський і Р. Самчук у контексті питання про можливість філософії після трагедії в Бучі розглядають позиції авторів, які вказують на таку характерну рису сучасного російського режиму, як заперечення реальності – не лише в пропагандистському, а й у метафізичному сенсі. Зокрема, вони виділяють позицію В. Єрмоленка, згідно з якою Росія веде війну не проти України й навіть не проти Європи, а проти реальності, що проявляється в дегуманізації та російській пропаганді, яка заперечує українську ідентичність (Volkovskij 2024, 325). На їхню думку, таке розуміння може доповнити ідея «онтоциду» як основи сучасної російської ідеології, що запропонована М. Епштейном (Volkovskij 2024, 326), а також концепція некроімперіалізму, розроблена М. Карпіцьким. В ідеї некроімперіалізму вони виокремлюють три ключові моменти: культ мертвих як основу ідентичності; ставлення до вбивства як до способу розв'язання всіх проблем; культ героїчної смерті (Volkovskij 2024, 326–327).

Висновки

Для сучасного російського режиму характерна нова форма імперіалізму, що відрізняється як від імперіалізму ХІХ ст., так і від тоталітарного імперіалізму ідеологічного типу. У сучасній науковій літературі пропонується низка нових понять, кожне з яких відображає ту чи іншу рису цього явища та дає змогу осмислити трансформацію російської імперської свідомості.

Поняття «постмодерністський» щодо ідеології та характеру режиму вказує на еклектичний характер російської влади, яка демонструє ідеологічну індиферентність і залежно від політичних обставин використовує різні ідеологічні концепти для маніпуляції суспільною свідомістю. Поняття

«неототалітаризм» відображає адаптацію тоталітарних практик до умов інформаційного суспільства та цифрового середовища. Своєю чергою, поняття «некроімперіалізм» фіксує специфічну особливість сучасного російського режиму – звернення до дорефлексивних установок масової свідомості. На цій основі формується особливий суспільний умонастрій – соціальна некрофілія, пов'язана зі страхом перед складністю сучасного світу та сприйняттям смерті як способу його радикального спрощення.

Отже, концепція некроімперіалізму має не лише описове, а й пояснювальне значення. Вона дає змогу пояснити механізм мобілізації суспільства для ведення агресивної війни в умовах, коли російська влада одночасно прагне підтримувати населення в стані політичної апатії. Також ця концепція допомагає зрозуміти зв'язок між трансформацією російської імперської свідомості та соціальним механізмом трансформації тоталітарного імперіалізму ідеологічного типу, за якого репресивний апарат держави – передусім спецслужби – поступово виходить з-під контролю ідеології через її послаблення. У цьому сенсі поняття некроімперіалізму може розглядатися як аналітичний інструмент для дослідження нових форм трансформації тоталітарних режимів у сучасному світі та пов'язаних із ними змін у структурі масової свідомості.

Список літератури

- Волковський В. П. «Русский мир» як сучасна російська громадянська релігія: політично-філософський вимір дослідження. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2023. Вип. 2 (178). Т. 1. С. 3–33. DOI: 10.35423/2078-8142.2023.2.1.1.
- Волковський В., Самчук Р. Чи можлива «філософія після Бучі»: внесок війни в філософію. *Філософія освіти. Philosophy of Education*. 2023. Т. 29, № 1. С. 22–51. DOI: <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2023-29-1-2>.
- Говорун К. М. Російська церква й українська війна. *Theological Reflections: Eastern European Journal of Theology*. 2022. ol. 20, № 2. P. 37–44. DOI: <https://doi.org/10.29357/2789-1577.2022.20.2.3>.
- Говорун К. М. Сучасна російська ідеологія війни як форма фашизму та рутинізації війни. *Українське релігієзнавство*. 2025. № 98-99. С. 153–160. DOI: <https://doi.org/10.32420/23063548/2025.98-99.17>
- Єрмоленко А. Війна як соціокультурний феномен: круглий стіл «Філософської думки». *Філософська думка*. 2022. № 3. С. 7–58.
- Карпівський М. М. Суперечність у структурі релігійного досвіду: виправдання війни в контексті власної віри. *Українське релігієзнавство*. 2026. № 100. С. 120–128. DOI: <https://doi.org/10.32420/2306-3548/2026.100.13>
- Філософія науки і культури: словник / за ред. Н. Хамітова. Київ: КНТ, 2024. 437 с.
- Behrends J. C. Defizitärer Totalitarismus oder die Rückkehr der Diktatur. *Totalitarismus und Demokratie*. 2024. Bd. 21. S. 57–80. DOI: <https://doi.org/10.13109/tode.2024.21.1.57>.
- Guriey Sergei, Treisman Daniel. Informational Autocrats. *Journal of Economic Perspectives*. 2019. Vol. 33, № 4. P. 100–127. DOI: <https://doi.org/10.1257/jep.33.4.100>.
- Khamitov N. The War in Ukraine and the New Humanism: David versus Goliath. *Meta-Anthropology of the History of the 21st Century*. Sofia: Kibea Publishing, 2023. 124 p.
- Lebedev D. Propaganda Networks, Media Imperialism, and the War in Ukraine. *Studies in East European Thought*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11212-025-09785-z>
- Lozka K. The Creation of Death-Worlds: Visual Necropolitics and Russia's War on Ukraine. *Nationalities Papers*. 2026. P. 1–17. DOI: <https://doi.org/10.1017/nps.2025.10116>.
- Makarychev A., Medvedev S. Biopower in Putin's Russia: From Taking Care to Taking Lives. Budapest; New York: Central European University Press, 2024. 186 p.
- Merkel W. Putins Reich. *WZB-Mitteilungen: Quartalsheft für Sozialforschung*. Berlin: Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung (WZB), 2023. Iss. 179. S. 45–48.
- Nadskakula-Kaczmarczyk O. The Power of Russian Propaganda: Identity-Related and Authoritarian-System Correlated Factors. *Polish Political Science Yearbook*. 2025. Vol. 54(3). P. 75–88. DOI: <https://doi.org/10.15804/ppsy202533>
- Robra K. Warum hört der seit 2022 in der Ukraine tobende Krieg nicht auf? Munich: GRIN Verlag, 2025. 36 S. URL: <https://www.grin.com/document/1599880> дата звернення: 14.02.2026.
- Tyczko K. „A co to jest Rosja – teraz już nie wiem”. *Ewolucja światoodczucia w „Crime” Asi Wołoszyny wobec innych jej sztuk. Rusycystyczne Studia Literaturoznawcze*. 2023. № 33. S. 1–39. DOI: <https://doi.org/10.31261/RSL.2023.33.02>.
- Tyczko K. Motyw śmierci Putina w sztuce uczestniczeki tzw. putinowskiego exodusu Esther Bol „Отродье [или] смерть путина”. *Rusycystyczne Studia Literaturoznawcze*. 2025. № 35. S. 1–23. DOI: <https://doi.org/10.31261/RSL.2025.35.05>.
- Volkovskiy V., Samčuk R. Filosofie po Buči: současné diskuse v kontextu ukrajinské filosofie. *Filosofický časopis*. 2024. Roč. 72, č. 2. S. 315–327. DOI: <https://doi.org/10.46854/fc.2024.2r.315>.
- Worschech S. Freiheitsschauplatz? – Eine Einleitung. *Ein Gesellschaftsportrait der Ukraine*. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft mbH and Co. KG, 2025. S. 11–30. DOI: <https://doi.org/10.5771/9783748937128-11>.

References

- Volkovskiy, Volodymyr P. 2023. "Russkii mir" yak suchasna rosiiska hromadianska religiiia: politychno-filosofskiy vymir doslidzhennia." ["Russkii mir" as a Contemporary Russian Civil Religion: A Political-Philosophical Dimension of Research]. *Multyversum. Filosofskiyi almanakh* [Multiversum. Philosophical Almanac] 2 (178), vol. 1: 3–33. <https://doi.org/10.35423/2078-8142.2023.2.1.1>
- Volkovskiy, Volodymyr, and Roman Samchuk. 2023. "Chy mozhlyva 'filosofiiia pislia Buchi': vnesok viiny v filosofiiu." [Is "Philosophy after Bucha" Possible?: The Contribution of War to Philosophy]. *Filosofiiia osvity* [Philosophy of Education] 29 (1): 22–51. <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2023-29-1-2>
- Hovorun, Cyril. 2022. "Rosiiska tserkva y ukrainska viina." [The Russian Church and the Ukrainian War]. *Theological Reflections: Eastern European Journal of Theology* 20 (2): 37–44. <https://doi.org/10.29357/2789-1577.2022.20.2.3>
- Hovorun, Cyril. 2025. "Suchasna rosiiska ideolohiia viiny yak forma fashyzmu ta rutynizatsiia viiny." [Contemporary Russian Ideology of War as a Form of Fascism and the Routinization of War]. *Ukrainske relihiieznavstvo* [Ukrainian Religious Studies] 98–99: 153–160. <https://doi.org/10.32420/2306-3548/2025.98-99.17>
- Yermolenko, Anatolii. 2022. "Viina yak sotsiokulturnyi fenomen: kruhlyi stil 'Filosofskoi dumky.'" [War as a Sociocultural Phenomenon: A Round Table of "Filosofskia Dumka"]. *Filosofska dumka* [Philosophical Thought] 3: 7–58.
- Karpitsky, Mykolai. 2026. "Superechnist u strukturii relihiinoho dosvidu: vypravdannya viiny v konteksti vlasnoi viiry." [Contradiction in the Structure of Religious Experience: Justification of War in the Context of One's Own Faith]. *Ukrainske relihiieznavstvo* [Ukrainian Religious Studies] 100: 120–128. <https://doi.org/10.32420/2306-3548/2026.100.13>
- Khamitov, Nazip, ed. 2024. *Filosofiiia nauky i kultury: slovnyk* [Philosophy of Science and Culture: Dictionary]. Kyiv: KNT. 8. Behrends, Jan C. 2024. "Defizitärer Totalitarismus oder die Rückkehr der Diktatur." *Totalitarismus und Demokratie* 21: 57–80. <https://doi.org/10.13109/tode.2024.21.1.57>
- Guriey, Sergei, and Daniel Treisman. 2019. "Informational Autocrats." *Journal of Economic Perspectives* 33 (4): 100–127. <https://doi.org/10.1257/jep.33.4.100>

10. Khamitov, Nazip. 2023. *The War in Ukraine and the New Humanism: David versus Goliath. Meta-Anthropology of the History of the 21st Century*. Sofia: Kibea Publishing.
11. Lebedev, D. 2025. "Propaganda Networks, Media Imperialism, and the War in Ukraine." *Studies in East European Thought*. <https://doi.org/10.1007/s11212-025-09785-z>
12. Lozka, Katsiaryna. 2026. "The Creation of Death-Worlds: Visual Necropolitics and Russia's War on Ukraine." *Nationalities Papers*: 1–17. <https://doi.org/10.1017/nps.2025.10116>
13. Makarychev, Andrey, and Sergei Medvedev. 2024. *Biopower in Putin's Russia: From Taking Care to Taking Lives*. Budapest and New York: Central European University Press.
14. Merkel, Wolfgang. 2023. "Putins Reich." *WZB-Mitteilungen: Quartalsheft für Sozialforschung* 179: 45–48.
15. Nadskakuła-Kaczmarczyk, O. 2025. "The Power of Russian Propaganda: Identity-Related and Authoritarian-System Correlated Factors." *Polish Political Science Yearbook*, 54 (3): 75–88. <https://doi.org/10.15804/ppsy202533>
16. Robra, Klaus. 2025. *Warum hört der seit 2022 in der Ukraine tobende Krieg nicht auf?* Munich: GRIN Verlag. <https://www.grin.com/document/1599880>
17. Tyczko, Krzysztof. 2023. "A co to jest Rosja – teraz już nie wiem". Ewolucja światoodczucia w 'Crime' Asi Wołoszyny wobec innych jej sztuk." *Rusycystyczne Studia Literaturoznawcze* 33: 1–39. <https://doi.org/10.31261/RSL.2023.33.02>
18. Tyczko, Krzysztof. 2025. "Motyw śmierci Putina w sztuce uczestniczki tzw. putinowskiego exodusu Esther Bol 'Otrod'e [III] smert' Putina". *Rusycystyczne Studia Literaturoznawcze* 35: 1–23. <https://doi.org/10.31261/RSL.2025.35.05>
19. Volkovskiy, Volodymyr, and Roman Samchuk. 2024. "Filosofie po Buči: současné diskuse v kontextu ukrajinské filosofie." *Filosofický časopis* 72 (2): 315–327. <https://doi.org/10.46854/fc.2024.2r.315>
20. Worschech, Susann. 2025. "Freiheitsschauplatz? – Eine Einleitung." In *Ein Gesellschaftsportrait der Ukraine*, 11–30. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft mbH and Co. KG. <https://doi.org/10.5771/9783748937128-11>

Дата першого надходження: 02.02.2026.

Дата прийняття до друку: 25.02.2026.

Дата публікації: 21.03.2026

Mykolai Karpitsky

CONTEMPORARY CONCEPTUALIZATIONS OF RUSSIAN CONSCIOUSNESS: UNDERSTANDING THE PHENOMENON OF NECRO-IMPERIALISM

Introduction. The article is devoted to the analysis of concepts and theoretical models that make it possible to explain the specific features of the contemporary Russian political regime and the transformation of imperial consciousness in the conditions of postSoviet reality. The relevance of the study is determined by the need for a conceptual understanding of new forms of imperialism that cannot be fully described using the traditional categories of classical imperialism or ideologically driven totalitarianism. The objective of the study is to identify the semantic content of concepts and notions describing a new form of imperialism, to determine its sociohistorical, worldview, existential, and socio-political foundations, and to compare this concept with other analytical approaches used in contemporary academic literature to describe the evolution of the Russian regime. **The aim of the article** is to determine in what way the contemporary Russian regime represents a new phenomenon compared with similar aggressive regimes that existed earlier in history. **Research methodology** includes methods of description, comparison, generalization, and critical evaluation of various conceptualizations of Russian imperialism in terms of their correspondence to historical realities and the current social situation. **Research results.** The article argues that despite ideological amorphousness and the desire to keep the population in a politically passive state, the Russian leadership has been able to mobilize society for an aggressive war by appealing to pre-reflective attitudes within mass consciousness. As a result, a particular public mindset has emerged – social necrophilia – signifying the mutation of imperial consciousness into a new form: necro-imperialism. In the **Discussion**, the main theoretical approaches used to analyze the contemporary Russian regime are compared. **Conclusions** state that necro-imperialism represents a specific form of imperial consciousness based on the cultivation of death, dehumanization, and the simplification of complex social reality.

Keywords: ideology, postmodern dictatorship, necro-imperialism, imperialism, necropolitics, neototalitarianism, social necrophilia, imperial consciousness.

DOI: <https://doi.org/10.18372/2412-2157.42.20997>

УДК 316.77(045)

КОМУНІКАТИВНІ МЕХАНІЗМИ ПОДОЛАННЯ ВІДЧУЖЕННЯ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Наталія Ковтун¹,
Алефтіна Амма²

¹Житомирський державний університет імені Івана Франка
ORCID ID: 0000-0002-5529-8655; Researcher ID: AAR-3871-2020

²Житомирський державний університет імені Івана Франка
ORCID ID: 0009-0003-5876-760X

Анотація. У статті, присвяченій проблемі подолання відчуження в інформаційному суспільстві, розглянуто різні аспекти особистісного і суспільного відчуження людини; розкрито співвідношення між деструктивним і конструктивним впливом новітніх інформаційних технологій на процеси відчуження; проаналізовано концептуальні підходи до проблематики подолання відчуження в умовах прискореної інформатизації буття сучасної людини. Встановлено, що на індивідуальному рівні буттєвості нівеляція відчуження в умовах інформаційної невизначеності відбувається через механізми: актуалізації любові як активної причетності до Іншого; подолання нарцисизму та егоїзму; розвиток її скромності, об'єктивності та здорового глузду, самостійності, відповідальності, високого рівня адаптивності,